

УДК 37.011.33: 7

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ПОЛІХУДОЖНЬОЇ ВИХОВАНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

О. В. Гайдамака

Визначено критерії поліхудожньої вихованості учнів початкової школи, що охоплюють емоційну, когнітивну і діяльнісну сфери особистості. Проаналізовано діагностичні результати експериментального дослідження рівнів поліхудожньої вихованості, проведеного з учнями 1-х класів.

Ключові слова: поліхудожнє виховання, поліхудожня вихованість, критерії, показники.

Гайдамака О. В. Критерии, показатели и уровни полихудожественной воспитанности учеников начальной школы

Определены критерии полихудожественной воспитанности учеников начальной школы, которые охватывают эмоциональную, когнитивную и деятельностьную сферы личности. Сделан анализ диагностических результатов экспериментального исследования уровней полихудожественной воспитанности, проведенного с учениками 1-х классов.

Ключевые слова: полихудожественное воспитание, полихудожественная воспитанность, критерии, показатели.

Gaydamaka O. V. Criteria, Indicators and Levels of Poly-artistic Educatedness of Primary School Pupils

In the article the author defines the criteria of poly-artistic education of primary school pupils, which include emotional, cognitive and activity spheres of the individual. The analysis of the diagnostic results, received during the experimental study with the first form students, has been conducted.

Keywords: polyart education, polyart educatedness, criteria, indicators.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Мистецтво в системі сучасної шкільної освіти розглядається як суттєвий компонент естетичного виховання учнів, важливий фактор розвитку їх художніх цінностей.

Єдина природа всіх видів мистецтва є основою поліхудожнього підходу до розвитку дитини, що став провідною педагогічною стратегією в освіті і вихованні сьогодення.

Поняття «поліхудожній» було уведено Б. П. Юсовим при обґрунтуванні концепції сучасної художньої освіти. Згідно з тлумачним словником, «полі- (poly)» – перша частина складних слів, що відповідає слову «багато» [2, с. 847], префікс, що означає «велика кількість»; «художній» – який стосується мистецтва або діяльності у сфері мистецтва; відтворення дійсності в образах [2, с. 1356]. Виходячи із цього, «поліхудожній» – поняття, що охоплює багато (більше, ніж один) видів мистецтва та мистецької діяльності.

Поліхудожній підхід у вихованні роз-

глядається як процес на основі взаємодії та інтеграції різних видів мистецтва.

Ми розуміємо поліхудожнє виховання як цілеспрямовану суб'єкт-суб'єктну діяльність, засновану на особистісно зорієнтованому і особистісно діяльнісному підходах та взаємодії різних видів мистецтва, результатом чого є формування естетичних якостей особистості, потреби до пізнання мистецтва, набуття вмінь у сфері різних видів мистецтва, що забезпечить готовність дитини до художньо-творчої самореалізації.

Результатом поліхудожнього виховання є поліхудожня вихованість особистості – багаторівнева інтегративна структура, що розвивається, утворена із сукупності емоційних, інтелектуальних, дієво-творчих проявів, рівень якої підвищується при організації поетапного процесу накопичення мистецького досвіду особистості.

Для визначення оптимальної методики поліхудожнього виховання учнів початкової школи нам було необхідно встановити рівень поліхудожньої вихованості школярів на початок експериментального дослі-

дження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою формування поліхудожньої вихованої особистості займалися дослідники в галузі загальної мистецької освіти [4] та підготовки студентів до поліхудожнього виховання учнів [1; 3], але недостатньо висвітленим залишається питання вирішення завдань теорії і методики поліхудожнього виховання учнів початкової школи на уроках художньо-естетичного циклу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. У попередніх публікаціях нами розкрито особливості процесу поліхудожнього виховання учнів початкової школи на уроках мистецьких дисциплін, але не було висвітлено критерії поліхудожньої вихованості.

Метою статті є висвітлення критеріїв та показників поліхудожньої вихованості учнів початкової школи і визначення її рівнів у процесі констатувального етапу експерименту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розробляючи критеріальний апарат дослідження, ми орієнтувалися на функціональні компоненти поліхудожньої вихованості учнів, що становлять його структуру. Критерії засновані на спостереженні за реакцією дітей у процесі їх різнобічної мистецької діяльності під час сприймання творів різних видів мистецтва та створення власних мистецьких продуктів.

Критерії розроблялися з орієнтацією на структурно-компонентний склад поліхудожньої вихованості учнів, а також на такі діяльнісні характеристики розвитку дітей, де зазначена вихованість особистості виявляється найбільш активно. Це, по-перше, емоційна сфера, що свідчить про підвищений інтерес дитини цього віку до мистецтва, про ступінь осмисленості сприйняття нею художніх образів, здатність учня до адекватної оцінки мистецького твору. По-друге, когнітивна сфера, яка характеризує обізнаність дитини з особливостями різних видів мистецтва та ступінь розвитку в неї художніх асоціацій. По-третє, діяльнісна сфера, що відображає здатність школярів до поліхудожніх проявів у діяльності та ступінь творчої активності на уроках і у позаурочний час.

Отже, було визначено три критерії поліхудожньої вихованості: емоційно-ціннісний, когнітивно-асоціативний, діяльно-творчий.

Показниками поліхудожньої вихованості учня за емоційно-ціннісним критерієм є визначені *емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва*, що визначає досвід емоційно-ціннісного ставлення людини до дійсності, втіленого у творах різних видів мистецтва і характеризується ступенем прояву дитиною власного емоційного ставлення до різних видів мистецтва та їх взаємодії, та *інтерес до різних видів мистецтва і їх взаємодії*,

що є важливою складовою частиною особистості, її мотиваційної сфери.

Показниками поліхудожньої вихованості за когнітивно-асоціативним критерієм ми обрали *поліхудожню ерудицію*, яка характеризується наявністю в учнів художніх знань із різних видів мистецтва і знань про взаємодію мистецтв, а також *здатність до художнього асоціювання* – властивість мислення, що оптимально розвивається у процесі поліхудожнього виховання і характеризується наявністю в учнів художніх асоціацій – «елементарних зв'язків уявлень і понять між собою, завдяки яким одне уявлення викликає інше» [5, с. 153–154].

Діяльно-творчий критерій характеризується процесом творення дитиною художнього образу засобами різних видів мистецтва, адекватним включенням її у різні види художньої діяльності, умінням перекладати художній образ з одного художнього ряду в інший та активним бажанням виявляти себе в різних видах художньої діяльності, прагненням створити той чи інший творчий продукт на уроках та в самостійній художній діяльності у позаурочний час. Тому показниками цього критерію нами було визначено *поліхудожні уміння; творчу активність у поліхудожній діяльності та самореалізацію у позаурочній діяльності*.

Для проведення дослідження було обрано навчальні заклади, що входили у мережу експериментальних навчальних закладів всеукраїнського рівня відповідно до наказу МОН від 07.10.2007 р. «Про проведення науково-дослідної експериментальної роботи зі створення цілісної моделі художньо-естетичної освіти та виховання в загальноосвітніх навчальних закладах України»: СЗШ № 50 м. Львова, ЗОШ I ст. «Мрія» м. Кіровограда; ЗОШ I–III ст. № 150 м. Харкова, ЗОШ I–III ст. № 2 м. Тячів Закарпатської обл.; СЗШ I–III ст. № 11 м. Алчевська Луганської обл., ЗОШ № 23 ім. Б. О. Кучера м. Севастополя. Дослідженням було охоплено 337 осіб, із них 325 учнів; 12 учителів предметів художньо-естетичного циклу у початкових класах.

В основі діагностики учнів під час констатувального етапу експерименту використовувалися такі методи: педагогічне спостереження, інтерв'ю, анкетування, кількісна та якісна обробка результатів та методики, модифіковані відповідно до нашого дослідження (ціннісних орієнтацій М. Рокича; тест М. Люшера; «емоційне полотно» Л. Дрофмана; емоційної та естетичної емпатії; колірного моделювання музики Т. Барішевої; перекладу художнього образу з однієї художньої мови на іншу; втілення художнього образу художніми засобами різних видів мистецтва; інсценізації та пантоміми).

Узагальнені результати дослідження рівнів поліхудожньої вихованості учнів 1 класів висвітлені в табл. 1.

Таблиця 1

Рівні поліхудожньої вихованості учнів перших класів

Критерії	Рівні		
	низький (%)	середній (%)	високий (%)
Емоційно-ціннісний	32,5	52,1	15,4
Когнітивно-асоціативний	41,5	54,1	4,4
Діяльно-творчий	41,6	55,3	3,1
Узагальнений показник	38,5	53,8	7,7

Аналіз результатів проведеного дослідження засвідчив, що мистецтво викликає в дітей яскравий емоційний відгук, бажання творити тощо. Проте у більшості з них інтерес виявляється до одного з видів художньої творчості – зокрема, співу чи малювання, що свідчить про недостатню зацікавленість взаємодією мистецтв. Отримані результати показали також, що учні першого класу не можуть словесно виражати власне емоційне ставлення до твору мистецтва. Більшість учнів відтворюють його однослівно, на кшталт «подобається/не подобається». Відтворюючи свої емоції в кольорі або встановлюючи відповідності емоційних станів, втілених у різних видах мистецтва, більшість учнів першого класу показали низький рівень поліхудожньої вихованості за емоційно-ціннісним критерієм, що свідчить про брак певного досвіду у встановленні зв'язків між засобами виразності різних видів мистецтва.

Учні першого класу, маючи певний мистецький досвід (спілкування з мистецтвом у дошкільному навчальному закладі та повсякденному житті), переважно набувають елементарних уявлень щодо окремих видів мистецтва, зокрема музичного і образотворчого, але у них майже немає знань про взаємодію мистецтв. Аналогічні результати виявила діагностика здатності учнів 1 класу до художнього асоціювання.

Аналіз результатів діагностики за діяльно-творчим критерієм засвідчив те, що учні першого класу виконують поставлені завдання після детального обговорення та спонукань учителя або за запропонованим зразком. Це свідчить про недостатність такого досвіду, про загальний низький рівень поліхудожніх умінь і необхідність їх формування.

Згідно з результатами аналізу педагогічного спостереження ми визначили, що більшість учнів першого класу виявляє творчу активність, але намагається виразити себе тільки в одному виді художньої діяльності; школярі здебільшого придумують, обира-

ють сюжети для майбутніх образів і виконують творче завдання під керівництвом дорослого. Результати дослідження щодо здатності до самореалізації учнів у позаурочній діяльності засвідчили, що частина дітей готова до такої самореалізації, але поки що цей процес здійснюється за спонуканням батьків чи вчителя, самостійно брати участь у творчих заходах або творенні власного мистецького продукту виявляє бажання мінімальна кількість учнів, що пояснюється також браком певного досвіду та мотивації у цій сфері діяльності.

Висновки. На основі узагальнення наукових джерел нами визначено критерії та показники поліхудожньої вихованості учнів початкової школи: емоційно-ціннісний критерій (показники – інтерес до різних видів мистецтва та їх взаємодії, емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва), когнітивно-асоціативний критерій (показники – поліхудожня ерудиція, здатність до художнього асоціювання), діяльно-творчий критерій (показники – поліхудожні вміння; творча активність у поліхудожній діяльності та самореалізація у позаурочній діяльності). Це дало змогу встановити рівні поліхудожньої вихованості учнів на констатувальному етапі дослідження.

Подальшого дослідження потребує проблема визначення ефективної методики формування поліхудожньої вихованості учнів початкових класів на уроках художньо-естетичного циклу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бузова О. Д. Поліхудожнє виховання як засіб удосконалення музичної підготовки майбутніх вчителів музики. Автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Олена Дмитрівна Бузова; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2004. – 24 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпін'я : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
3. Ільченко О. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців до поліхудожнього виховання дітей дошкільного віку. : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Оксана Валеріївна Ільченко; Харківський НПУ ім. Г.С.Сковороди. – Х., 2012. – 200 с. : табл.
4. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика : монографія / Л.М.Масол. – К. : Промінь, 2006. – 432 с.
5. Сисоєва С. О. Психологія та педагогіка : підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання / С.О.Сисоєва, Т. Б. Поясюк. – К. : Міленіум, 2005. – 520 с.

Цитувати: Гайдамака О. В. Критерії, показники та рівні поліхудожньої вихованості учнів початкової школи / О. В. Гайдамака // Постметодика. – 2015. – № 1. – С. 29–31.

© О. В. Гайдамака, 2015. Стаття надійшла в редакцію 1.04.2015 ■